

«СОГРУЩУ ГРУСТИ ВАШЕЙ...» (РОМАНТИЧНА ПОЕТИКА ЕПІСТОЛЯРІЮ ЛЕВКА БОРОВИКОВСЬКОГО)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (37) 2017

УДК 821.161.2 – 6.09

Свириденко О. «Согрущу грусти Вашей...» (романтична поетика епістолярію Левка Боровиковського); 13 стор., бібліографічних джерел – 3, мова – українська.

Анотація. У статті аналізується епістолярна спадщина українського романтика Л. Боровиковського, яка раніше не була об'єктом наукових досліджень. Розглядаються листи, адресовані І.Срезневському, О.Кониському, М.Максимовичу. Аналіз змісту і форми епістолярної прози Л.Боровиковського здійснюється крізь призму романтичної естетики. Доведено, що лірична складова є структуротворчою в епістолах Л. Боровиковського, його листи мають сповідальний характер, є простором самопізнання і самовизначення адресанта. Досліджуються також елементи літературної критики у листах Л.Боровиковського. Констатується, що епістолярій Л. Боровиковського є зразком романтичної епістолярної прози в її українському варіанті.

Ключові слова: романтизм, епістола, епістолярна проза романтиків, лірична складова.

Увага дослідників до письменницького епістолярію в останні десятиліття неспинно зростає. Новим словом у цій царині стали праці М. Коцюбинської, О. Галича, Ж. Ляхової, В. Кузьменка, Г. Мазохи, А. Ільків та ін. При цьому епістолярна спадщина митців-романтиків ще була предметом окремих літературознавчих студій. Ця обставина, а також спроба поглянути на епістолярну практику Л. Боровиковського, «батька українського романтизму» (С. Єфремов), безпосередньо крізь призму поетики романтизму зумовили вибір теми пропонованого дослідження.

Основний масив листів Л. Боровиковського, які збереглися до наших днів, складають епістоли, адресовані І. Срезневському. Знайомство Л. Боровиковського з І. Срезневським відбулося в роки навчання їх обох у Харківському університеті. За словами невідомого автора, «єдність інтересів – любов до України, її етнографії і літератури – не могла не зблизити їх, але від'їзд Боровиковського на службу до Курська, де він зайняв місце викладача в гімназії, зашкодив дальшому розвитку їхнього зближення» [цит. за: 1, с. 258]. Тож Л. Боровиковський не міг увійти до харківського гуртка романтиків, інтелектуальним і емоційним центром якого у різні періоди був І.Срезневський. Однак та дружба, яка виникла поміж ними у роки студентства, й листування, породжене цією дружбою, стали джерелом і запорукою тієї духовної рівноваги, якої потребував Л. Боровиковський у так званій «курський» період життя і творчості (1831-1837 роки).

У листах, писаних Л. Боровиковським із Курська, знаходимо характерне для поетики романтизму протиставлення двох світів. Але мовиться не про протиставлення світу існуючого та вимріяного, а про протиставлення двох реальних світів, один із яких – рідний і досконалий (це «плодородная, голубонебая», «добрая Украина»), а інший – недосконалий (це Росія, яка фігурує як «холодная» і «голая» Русь).

Листи Л. Боровиковського до І. Срезневського засвідчують романтичне світовідчуття адресанта. Розмірковуючи з романтичних позицій, Л. Боровиковський, наприклад, ототожнював мову й націю. Тому його ностальгія за Україною – це ностальгія за рідною мовою. Поета гнітила відірваність від української землі, від національної стихії. Але щонайбільше його обтяжувало буття в чужомовному просторі, яке спричинювало духовний і психологічний дискомфорт митця. Перебування в чужомовній стихії адресант-романтик порівнює з носінням лаптів: «В холодной, но Святой Руси голый мой хохлацкий язык принужден надеть лапти; а Вы можете представить: как это неповоротливо и не по сердцу хохлу – Льву!» [1, с. 207].

Не може не привернути увагу обігрування адресантом свого імені, яке пов'язане з процесами самоспостереження та самовизначення, що в цілому характеризували романтичну епістолярну прозу. У добу романтизму, за спостереженнями О. Горенко, ім'я «перетворювалося на межову категорію, оскільки ставало точкою перетину зовнішнього і внутрішнього світів, специфічно відбивало сутність людської натури» [2, с. 48]. Нарікаючи себе Левом, який був уособленням мужності, хоробрості, величі та верховної влади, а не Левком, Л. Боровиковський вочевидь вдався до самоіронії. Так само дотепно-безглуздим і парадоксальним виглядав би портрет лева, якого б змусили носити лапті. Утім, цей оксиморон (лев у лаптях) чи не найповніше символізує силу й міру того внутрішнього спротиву, що його відчував Л. Боровиковський, перебуваючи за межами рідного українського простору.

У листах, які Л. Боровиковський писав І. Срезневському з Курська, мотив ностальгії, болісної туги за батьківщиною є наскрізним: «В Курске лучше; но по Украине – душа ноет» [1, с. 207]. Адресанту, який прагне вилити в епістолярній розмові з І. Срезневським свою тугу за батьківщиною,

стає тісно у прозовій формі і він переходить до лірики:

«...душа ноет:
«Коли б мені, молодому,
крилечка соловесчка:
Знявсь, – полетів би у тую Країну,
Куди рвещя моє сердечко!!» [1, с. 207].

Як зазначає А.Єлістратова, зв'язок романтичної епістолярної прози з ліричною поезією романтиків настільки відчутний і очевидний, що навряд чи потребує окремих доказів. Романтична проза романтиків – це, по суті, лірика в прозі. До того ж, якщо йдеться про листи поетів, то перехід від прози до віршів і від віршів до прози відбувається надзвичайно легко й безпосередньо [3, с. 332]. Сам Л.Боровиковський, коментуючи ліричний компонент у своєму листі, просить І.Срезневського: «Не посмейтесь с ребячества», пояснюючи цей компонент своєю ностальгією. Адресант вибачався, бо й сам, як романтик, остерігався надмірної сентиментальності у вираженні почуттів, прагнув бути максимально щиросердним, але не сентиментальним.

Відірваність від рідної землі, туга за нею не давали Л.Боровиковському на повну силу зреалізувати свій талант. На прохання І.Срезневського надіслати нові твори для наступного випуску «Українського альманаху», Л.Боровиковський за посередництвом місткої індивідуально-авторської метафори натякає на те, що в Росії він втрачає поетичне натхнення. Його «бандура», яка у романтиків була традиційним символом творчості, замерзає на землях «холодної» і «голої» Росії: «Отчево и хриплая Бандура моя замёрзла. Замёрзла Бандура? Замёрзла – на многия лета! И посему я не имею удовольствия доставить Вам желаемого... Дрова дороги (30 р. саж.!)» [1, с. 207].

За спостереженнями дослідників, романтики пишуть, керуючись настроєм, миттєвим враженням, тому їхня епістолярна проза характеризується частою зміною інтонацій. Одна з характерних рис епістолярної манери романтиків – перехід від високого до низького, від трагічного до комічного. Такі переходи характерні і для епістолярію Л. Боровиковського. У цьому контексті привертає увагу наявність у тканині його листів старослов'янізмів (наприклад, «многия лета»), які зазвичай додають тексту високого в емоційному і смислового відношенні забарвлення, і лексем, які позначають буденні, «знижені» явища та реалії («дрова дороги (30 р. саж.!)» [1, с. 207]. Дійсно, у романтичній епістолярній прозі, за твердженням А. Єлістратової, піднесені поетичні тони з неабиякою легкістю поєднуються з подробицями побутового, «низинного» життя [3, с. 332]. Звісно, використання лексем, які позначають буденні поняття, – не дивина в листах, які передбачають інформування добре знайомого адресата про поточний стан речей. Утім, у цитованому листі настільки сильним є ліричний струмінь, що сприймається він

як поезія у прозі. Тож і лексеми, вжиті на позначення буденних понять, сприймаються як прозаїзми.

Л. Боровиковський досить оригінально використовує у своїх листах українські й російські діалектизми, які вживає на означення феномену української літератури, яка творилася за межами України. Так, обмірковуючи можливість публікації своїх творів в другому номері «Українського альманаху», який видати таки не вдалося, митець писав: «Уведомьте меня о времени издания – и я – хоть и с прежней чух... – вышлю птенца на милую (ей-богу – добрую!) Украину. То-то будет смеху с него, этого пидтумка, ягуна!..» [1, с. 207]. Підтумок (за «Словарем української мови» Бориса Грінченка) – це помісь, покруч; ягун (за «Етимологічним словарем російського язика» Макса Фасмера) – глузливе прізвище білорусів та іншого акаючого чи якаючого населення Курської, Білгородської, Рязанської та інших губерній Російської імперії у ХІХ столітті.

Звісно, Л.Боровиковський у цих рядках перебільшував та вдавався до самоіронії. Адже цитований лист датовано 19 листопада 1831 року. Це були перші місяці перебування письменника за межами України і російськомовна стихія ще не могла вплинути на нього настільки, щоб з-під його пера могли з'являтися «птенцы-полукровки».

Подібні міркування знаходимо і в єдиному на сьогодні листі Л.Боровиковського до М. Максимовича (лист від 1 січня 1836 року з Курська). Надсилаючи разом з листом свої байки, Л. Боровиковський називає їх «туземным подарком на новый год» і додає: «Извините руссизмам и вообще нечистоте слога: barbara est, in qua scribebam, terra» [1, с. 218], що з латинської перекладається як «чужа земля, на якій я писав».

Міркування Л.Боровиковського, висловлені в листах до І. Срезневського та М. Максимовича, цікаві тим, що вони ілюструють типово романтичний погляд на літературу. За романтичною теорією, романтична література – це літератури з обов'язковим національним елементом. Таким елементом для романтиків була насамперед мова, яка проголошувалася вмістилищем національного духу. Романтики здійснюють мовне визначення національного духу, тому відкидають ідею творення літератури ненаціональною мовою. Очевидно, що саме романтична позиція Л. Боровиковського спричинила його перехід від російськомовної до україномовної художньої творчості, яка й принесла поету неабиякий успіх.

«Мовне питання» було одним із центральних і у творчій діяльності, і в епістолярному доробку Боровиковського-романтика. Так, у 1827 році він починає укладати український словник, про який згадує у листах. У своїх листах до І. Срезневського Л. Боровиковський порушує питання самодостатності української мови. Своєю творчою поетичною практикою він пов'язує з утвердженням романтичних принципів в українській

літературі та з подоланням бурлескної традиції, що відображало специфіку становлення романтизму в українській літературі взагалі. Обмірковуючи видання своїх україномовних творів, Л. Боровиковський сподівається, що «публика заметит и ту новость, которая, кажется, доселе была неприступна для малорос[сийских] поэтов – это серьезность, противная несправедливому мнению, что на малорос[сийском] языке, кроме шуточного, смешного – писать нельзя (?)» [1, с. 208].

Як свідчить епістолярій, негативне ставлення до так званої «котляревщини», яка в добу романтизму була своєрідним анахронізмом, не позначилося на тих оцінках, які дає Л. Боровиковський доробку І. Котляревського. Аналізуючи виданий І. Срезневським «Украинский сборник» (1838), у якому вперше було надруковано «Наталку Полтавку», Л. Боровиковський стверджував, що видавець альманаху догодив «украинцам и фил-украинцам» виданням високопробних україномовних творів. У цьому ж таки листі Л. Боровиковський радить І. Срезневському включити до наступного номеру «Украинского сборника» «премиленскую пьеску» І. Котляревського «Москаль-чарівник» [1, с. 212]. Слід додати, що І. Срезневський прислухався до поради Л. Боровиковського. П'єса І. Котляревського вперше побачила світ у 1841 році саме в «Украинском сборнике» І. Срезневського. Листи Л. Боровиковського дають підставу стверджувати, що він ставився до постаті І. Котляревського з особливою пошаною і, опрацьовуючи сімейний архів зачинателя української літератури, особливо дбав про те, щоб жодне з його можливих творінь не було втрачене по смерті автора. «Будет ли скоро ль отпечатан портрет покойного Котляревского? Я был при погребении. В бумагах покойника ничего литературного не найдено», – писав він у листі до І. Срезневського від 22 травня 1839 року [1, с. 212-213].

Як літературний критик Л. Боровиковський керувався насамперед принципом чистоти мови художнього твору. «Чем строже будете в выборе пьес, тем лучше: так говорят знатоки малор[оссийского] языка», – такі рекомендації давав І. Срезневському як видавцю Боровиковський-романтик [1, с. 212]. Даючи оцінку збірці Амвросія Могили «Думки і пісні», він зазначає, що читав ці поезії з «кистинным удовольствием». Очевидно, Л. Боровиковському імпував насамперед романтичний характер поетичної збірки. Водночас він критикував А. Метлинського за «слабость вымысла». Але найбільше адресант критикував мовний рівень поезій митця: «Даже язык очень и очень не чист во многих местах: это тем болем замечено, чем неожиданнее было от такого знатока малороссийского слова, как автор Рассуждения, помещенного в начале «Думок и Песен». Не могу выдавать мнения своего за верное; но, кажется, сказанное доказать не трудно» [1, с. 213].

Листи Л. Боровиковського чітко окреслюють коло його творчих зацікавлень, що мали виразно романтичний характер. Проявляючи цікавість до національного духу, письменник робить влучне спостереження над українською ментальністю, пишучи про українців як про «ленивых баловней плодородной, голубонебой Украины», вказуючи на високе емоційне переживання природи, їхню спокійну, витриману вдачу та елегійність. Пише він про українців і як про людей забобонних [1, с. 208].

Значну увагу у листах Л. Боровиковського до І. Срезневського приділено українському фольклору. Як типовий романтик, Л. Боровиковський розглядає фольклор як джерело художньої творчості: «Местная, роскошная поэзия народных песен, суверный быт моих земляков, ... замысловатость поверий, суеверий представляют богатое сокровище для Баллад, Легенд, Дум: это рудник нетронутый» [1, с. 208]. Л. Боровиковський, як і решта романтиків, естетизує фольклор, тому й не шкодує образних засобів, якими окреслює в листах його художню вартість. Л. Боровиковський був відомий також як активний збирач фольклорних пам'яток. Його здобутки у цій царині, як свідчать листи, (станом на 1834 рік) були досить помітними: понад 200 пісень, понад 1000 прислів'їв та приказок, повір'я, народні методи лікування хвороб та інша всячина [1, с. 208].

Свою працю, яка стосувалася українознавства, Л. Боровиковський окреслює як «хохлацкие труды». Зацікавленість різними проявами національного духу письменник виводить із «родинолюбия», тобто з романтичних теорій, які пробуджували увагу до нації та найрізноманітніших проявів національного. У листі до І. Срезневського від 24 вересня 1834 року Л. Боровиковський писав, що діяльність українських митців на теренах української літератури «лестная» для його «родинолюбия» [1, с. 208].

Із епістолярію Л. Боровиковського довідуємося, що він працював і над дослідженням з історії української літератури «Обзор литературы малороссийской, народной и писательной» [1, с. 214]. Доля цієї праці невідома. Але на основі епістолярію Л. Боровиковського можемо реконструювати суть авторського задуму. Уже сама назва свідчить про те, що Л. Боровиковський, всупереч імперським теоріям, прагнув довести тяглість українського письменства. Очевидно, йшлося не про короткі замітки з історії української літератури, а дійсно про огляд «всего доселе писаного на украинском языке» [1, с. 214]. Невідомо, який період став точкою відліку індивідуально-авторської української літератури, але зрозуміло, що автор звертався до найдавніших періодів, бо, списавши 17 листків, він «хронологічно» зупинився на доробку П. Гулака-Артемовського. Цей таки лист демонструє тогочасну літературно-видавничу ситуацію. Л. Боровиковський, уже живучи в Полтаві, не міг

знайти окремих художніх текстів П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, О. Шпигоцького, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Костомарова. Згадуючи про «Українські думи» та п'єсу «Сава Чалий» Ієремії Галки, він запитував: «Кто это?» [1, с. 214].

Чимало творів українських митців чекали на видання роками. Аналізуючи у 1839 році п'єсу І. Котляревського «Москаль-чарівник», написану в 1819 році, Л. Боровиковський послуговувався її рукописним варіантом. «Байки і прибаютки» самого Л. Боровиковського, які автор мав намір видати ще в 1839 році, були видані А. Метлинським лише у 1852 році. Не дійшли до читача і дві повісті Л. Боровиковського, писані в манері «а la Грыцько-Основьяненко» [1, с. 214]. Мабуть, Л. Боровиковський мав на увазі бурлескно-реалістичну манеру і таку ж прозу, бо чудовим джерелом для неї він називав анекдоти, повір'я та забобони українців. «Так, кажется, легче и лучше москалей знакомить с нашей родиной; а простонародность, да ещё с примесью учености – скучна, говорят», – так пояснював Л. Боровиковський свою працю над згадуваними повістями, які не були надруковані й на сьогодні вважаються втраченими. Цілком можливо, що ці повісті так і залишилися творчим експериментом поета-романтика, який бажав спробувати себе як автор бурлескно-реалістичної прози. Навряд чи міг імпонувати йому кінцевий результат такого експерименту, адже в цьому ж таки листі рядками вище він як романтик-патріот жалкував з приводу того, що українська мова ще не отримала «первенства в обществах и гостинных» [1, с. 215]. Проте в можливості української мови Л. Боровиковський щиро вірив, називаючи її в листах «наречием грубым, но сильным», тобто спроможним посісти своє гідне місце.

Листи Л. Боровиковського, писані І. Срезневському в період, коли останній перебував в закордонному відрядженні з метою вивчення слов'янської філології, засвідчують його увагу до ідеї всеслов'янського єднання. Зокрема, Л. Боровиковський просить рекомендувати його чеському поету, фольклористу і видавцю Ф. Челаковському. Говорячи про бажане знайомство з Ф. Челаковським, Л. Боровиковський мав на увазі й подальше листування з цим митцем [1, с. 215].

Щиро заздрили І. Срезневському, перед яким під час наукового відрядження («вояжу») відкривався світ, Л. Боровиковський зізнався: «Как бы я желал испытать Вашу участь – самую Вашу тоску по родине, все Ваши ощущения, впечатления!..» [1, с. 215-216]. Щоб наголосити на щирості свого співчуття, він вводить у текст епістоли вишуканий експресивно-стилістичний плеоназм: «Согрущу грусти Вашей – очень естественной, хоть, строго говоря, и не совсем уместной» [1, с. 216]. У листі знаходимо й типово романтичний погляд на людину як на окремих невичерпний

світ, який є центром великої душевної боротьби: «Вы жалуетесь на одиночество? Но мало ли себе-седников в себе и около себя без людей» [1, с. 216].

Окрім ліричної стихії, у листах Л. Боровиковського до І. Срезневського дає про себе знати й інформаційна складова. Це не лише обговорення літературних, видавничих справ, але й інформація про життєві справи спільних знайомих. Але тон листів Л. Боровиковського до І. Срезневського завжди залишається задушевним. Л. Боровиковського й І. Срезневського пов'язувала щира дружба, яка переросла в таке ж дружнє листування. Суть стосунків І. Срезневського та Л. Боровиковського, характер їхнього листування найповніше характеризують заключні формули: «Душевно уважающий Вас...» [1, с. 216], «Прошу не забывать того, кто уважает Вас душевно, искренне...» [1, с. 214].

Варто вказати й на романтичну форму епістоли Л. Боровиковського. «Простите за нескладиче письма: соблюл, по совету Вашему, экономию, да не соблюл порядка в мыслях», – писав Л. Боровиковський [1, с. 216]. Таке «нескладиче» було типовим для романтичного листа. У епістолярному доробку романтиків, які виступили проти нормативності мистецтва, фактично не знайдемо «добре зроблених» (тобто писаних за всіма правилами жанру) листів. Пишучи лист, вони керувалися не логікою викладу матеріалу, а логікою почуттів. Особливо, якщо мовилося про лист дружній.

Інша група листів Л. Боровиковського – це листи до українського письменника О. Кониського. У 1870-х роках О. Кониський збирав матеріал для альманаху «Скриня» й звернувся до О. Боровиковського, одного з синів Л. Боровиковського, з проханням повідомити біографію батька, вважаючи, що поет уже помер. О. Боровиковський повідомив О. Кониському адресу батька, що й стало початком короткої переписки між О. Кониським та Л. Боровиковським.

Перебуваючи вже на схилі літ, Л. Боровиковський радо реагує на можливість листуватися з О. Кониським. Страждаючи від самотності [1, с. 223], письменник писав, звертаючись до свого адресата: «Прошу продолжать переписку Вашу со мной постоянно!..» [с. 220]; «Не нахожу слов выразить моё удовольствие и радость по случаю моего с Вами знакомства и переписки» [1, с. 223]. Утім, та обставина, що адресант і адресат не були знайомі особисто, наклала свій відбиток на характер їхнього листування, яке Л. Боровиковський жартібно називав «конфиденциальним», тобто довірчим і таємним [1, с. 223].

Тема листовної розмови Л. Боровиковського з О. Кониським – це виключно видавничі справи. Мовилося про можливість повного видання творів Л. Боровиковського, а також про наповнення «Скрині», яку планував видати О. Кониський. Привертають увагу ті рекомендації,

які дає Л. Боровиковський О. Кониському щодо видання альманаху. У листі від 14 квітня 1876 року він писав О. Кониському, який обмірковував назву для свого видання, наступне: «Скрыню» Вашу можно б назвать – «Венок» (букет)... а «Пашня» – хорошо, если она значит «Нива» или «Цветник» [1, с. 222]. Ці поради суголосні сподіванням Л. Боровиковського на те, що українська мова колись здобуде «первенство в обществах и гостинных» (тобто стане мовою інтелігенції), яке він висловлював у 1840 році [1, с. 215]. Його ж зауваження щодо простонародності звучання назви альманаху О. Кониського свідчили, що поет залишався на романтичних позиціях і, подібно до пізнього українського романтика

Я. Щоголева, прагнув, щоб високохудожня українська літературна продукція була зорієнтована на високі, вишукані смаки непересічного українського читача. Характерно, що й свою баладу «Маруся» він мріяв перевидати в «изящном ... издании», тобто на якісному папері та з портретом автора [1, с. 222].

Отже, специфіку епістолярної прози Л. Боровиковського варто виводити з естетики романтизму, зі специфіки романтизму як окремої культурної епохи та самобутнього літературного напрямку. Як і художні тексти, епістолярні тексти адресантів-романтиків створювалися за художніми принципами тієї художньо-естетичної системи, представниками якої вони були.

Література

1. Боровиковський Л.І. Повне зібрання творів / Левко Боровиковський. – К. : Наукова думка, 1967. – 280 с.
2. Горенко О. Ім'я в структурі роману Дж. Ф. Купера «Останній з Могікан» / Олена Горенко // Мандрівець. – 2003. – №5. – С.48-52.
3. Елистратова А. Эпистолярная проза романтиков // Европейский романтизм / [отв. ред. И. Неупокоева, И. Шетер]. – М. : Наука, 1973. – С. 309–351.

Оксана Свириденко **«СОГРУЩУ ГРУСТИ ВАШЕЙ...» (РОМАНТИЧЕСКАЯ ПОЭТИКА ЭПИСТОЛЯРИЯ ЛЕВКА БОРОВИКОВСКОГО)**

Аннотация. В статье анализируется эпистолярное наследие украинского романтика Л. Боровиковского, которое ранее не исследовалось. Рассматриваются письма, адресованные И. Срезневскому, О. Кониському, М. Максимовичу. Анализ содержания и формы эпистолярной прозы Л. Боровиковского осуществляется через призму романтической эстетики. Доказано, что лирическая составляющая есть структурообразующей в эпистолах Л. Боровиковского, его письма имеют исповедальный характер, выступают пространством для самопознания и самоопределения адресанта. Исследуются также элементы литературной критики в письмах Л. Боровиковского. Констатируется, что эпистолярный Л. Боровиковского является образцом романтической эпистолярной прозы в ее украинском варианте.

Ключевые слова: романтизм, эпистола, эпистолярная проза романтиков, лирическая составляющая.

Oksana Sviridenko **“I’LL SHARE YOUR SADNESS” (ROMANTIC EPISTOLARY POETICS OF LEV BOROVYKOVSKY)**

Annotation. The article analyses the epistolary heritage of Ukrainian romanticist L. Borovskiy, which earlier has not been the object of scientific research. First of all the letters, addressed to I. Sresnevskiy, O. Konynskiy, M. Maksymovych have been analyzed. L. Borovskiy context and form analyses have been done in the light of romantic aesthetics. It was established, that the lyrics is a structural element in L. Borovskiy epistolary, his letters have character of confession and are space for self-cognition and self-actualization of the addresser. The elements of literary critics in L. Borovskiy’s letters have been also analyzed. It was stated, that L. Borovskiy’s epistolary is a sample of romantic epistolary prose in its Ukrainian variant.

Key words: romanticism, epistle, romanticists’ epistolary prose, lyrical element.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2017 р.

Свириденко Оксана Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та світової літератури Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.